

הובטח בכך יעקב וכנ"ל, ואם לא תהי' ההצלה ע"י אסתר הרי רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר היינו מהבטחת החלום שנאמר עליו ויפגע במקום גו' ויחלוס וגו', גם יש לרמז במה דכתיב ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה ויאמרו נערי המלך משרתיו לא נעשה עמו דבר, מה נעש"ה היינו אם התקיימה הבטחת כי לא אעזבך עד אשר אם עשית"י, והתשובה היתה לא נעש"ה עמו דב"ר ועדיין צריך להתקיים עד אשר אם עשית"י את אשר דברת"י לך).

או יש לפרש דברי המדרש הנ"ל ויגרש מפניך אויב וכו', על פי מה שכתב המהר"א גאלנטי ז"ל בספר קול בוכים על איכה (בפסוק צדו צעדינו מלכת ברחובותינו) על פי דברי הזוה"ק בכמה מקומות כי הס"מ פגם בירך יעקב אע"ה כדכתיב ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו וזה גרם פגם בענין הנבואה (ולפענ"ד גם חז"ל בעלי הדרש רמזו זאת במה שאמרו במד' וישלח פע"ז, ויגע בכף ירכו נגע בצדיקים ובצדיקות בנביאים ובנביאות שהן עתידין לעמוד ממנו), ולבנימין הצדיק הי' יתרון בזה שהוא לא השתחוה לעשו כמו שהשתחוה כל אחיו כי עדיין לא נולד ועל כן הי' לאל ידו של שאול בן בנו להכניע שרו של עשו שעל ידו תחזור הירך אל מקומה וסוף דבר שנתקן זה ע"י שמואל הנביא וע"י דוד המלך, וכתב שם חז"ל, ובזה תטעום נופת צופים מאמר הסבא בפרשת משפטים (ק"ב ע"ב, ויעו"ש בהגהות נצוצי אורות שציין לדברי הקול בוכים הללו) מרדכי הוה אחוי לההוא רשע דהמן ההוא ירך דילי ועל דא הוה רגיו מלה דאתחזי לי'.

ואיהו ארגיו לי' בהדי' וכו' עכ"ל, הכונה לומר שמרדכי שהי' בא מבנימין שלא השתחוה לעשו גם הוא שבא מכתו לא יכרע ולא ישתחוה וכי מקום הברכים דהיינו שוק הימין במקומו הוא עומד וכבר נטלוהו וחטפוהו הירך שחטף שרו של עשו חזרו וחטפוהו ממנו וזה הי' מכוון מרדכי להראות לו השוק כלומר תראה שהשוק במקומו הוא עומד, עכ"ל הקול בוכים, וזה פירוש המדרש ויגרש מפניך אויב זה המן וכו' וישכן ישראל בטח בדד עין יעקב אין עין אלא נבואה וכו', היינו שבמפלת המן הרשע דאתי מעשו נתבררה הנבואה בישראל שזה מה שהראה מרדכי להמן ההוא ירך דילי כנ"ל, והיינו עין יעקב דייקא ששורש הנבואה שנפגם בנגיעת הס"מ בירך יעקב אע"ה בא לכלל תיקון (ובזה יובן הא דמצינו דהברייא הכוללת כל ענין הנבואה בישראל היינו הברייא דת"ר ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל וכו' מצאה מקומה במסכת מגילה (י"ד ע"א, וכן להלן שם אריכות גדולה בעניני נבואה), ולכאורה לא בא זה אלא בדרך אגב למאמר הגמרא גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים וכו', אבל כבר אמר הרבי ר' בונם ז"ל שהמאמרים בגמרא מסודרים בסדר מכוון כמו הכוכבים ברקיע, וכן הוא כאן דענין הנבואה שייך למסכת מגילה המיוסדת על מפלת המן).

והנה בזוהר וישלח ק"ע ע"ב (ומובא נמי בקול בוכים הנ"ל) מה בין משה לשאר נביאי עלמא משה אסתכל באספקלריאה דנהרא שאר נביאי לא הוו מסתכלי אלא באספקלריאה דלא נהרא וכו', מאן גרם לון דא בגין דכתיב כי נגע בכף ירך יעקב

והוא צולע על ירכו, וכל אינון נביאין לא יכילו לקיימא על מה דזמין קב"ה למעבד לי' לעשו בר עובדי' נביאה דהוה גיורא דאתי מסטרא דעשו, דא קאים בקיומי' עלי' דעשו ולא אתחלש חילי' וכו' יעו"ש, ומה נעים עפ"י זה מליצת חז"ל בסנהדרין דף ל"ט ע"ב, חזון עובדיהו כה אמר ה' אלקים לאדום וגו' מאי שנא עובדי' לאדום וכו' עובדי' גר אדומי הי' וכו' כי אתא רב דימי אמר ירך מתוכה מסרחת, היינו שאף שהשר של עשו הוא אדום חטף הירך שזה פגם הנבואה כנ"ל, מכל מקום עובדי' דאתי מיני' הי' יכול למיקם בנבואה על מה שעתידי הקב"ה לעשות לעשו ונמצא דהירך מתוכה מסרחת ודו"ק.

את הכבש האחד תעשה בבוקר, איתא באוה"ח הקדוש ואומרו האחד נתכוון לומר שהגם שלא הי' להם אלא כבש אחד בנמצא יקריבוהו בבוקר ואין כבש שני של בין הערבים מעכב, והנה אומרו האחד פירוש הגם שיש אחד ואין לו שני עכ"ל, ועל פי דרך זו יש לרמוז עוד לפענ"ד על פי שכתב הרד"ק ביחזקאל קפי' מ"ו דנראה שלעתיד לא יעשו אלא עולת הבוקר ולא התמיד דבין הערבים, יעו"ש בפסוק י"ג, וזה רמזה התורה בלשון את הכבש האחד תעשה בבוקר שיהי' זמן שהכבש בבוקר יהי' אחד ואין לו שני.

ובדברי הרד"ק אלו נתיישב לי מה שתמהתי בסדרא דמסכת תמיד, דלכאורה המסכתא נתייסדה לבאר כל עניני התמיד אבל למעשה לא מיירי המסכתא אלא מסדר התמיד של שחר ולא הוזכר בה התמיד דבין הערבים (רק מה שנוזכר דרך אגב בריש פ"ד דשל שחר הי' נשחט על קרן צפונית מערבית כו' של בין הערבים

הי' נשחט על קרן מזרחית צפונית וכו'), ואפילו אילו היו כל דיני התמיד דבה"ע שוין לדיני התמיד דשחר ג"כ הי' לה להמשנה להזכיר בתר סדר התמיד דשחר דיש נמי תמיד בבין הערבים וכמעשהו בשחר מעשהו בה"ע, ומכל שכן שהאמת היא דיש דינים מיוחדים לתמיד של בה"ע כגון זמן הקרבנות שהוא משנה שלימה ופולוגתא דתנאי בברייתא ברפ"ה דפסחים, והדין דשני גזירי עצים דבבה"ע הם בשני כהנים משא"כ בתמיד של שחר דהסידור הוא בכהן אחד כדאיתא במשנה יומא דף כ"ו ע"ב, וכן דין הפייס בתמיד דבין הערבים שבחול אין מפייסין עליו ובשבת איכא פייס למשמר הנכנס כדאיתא ביומא כ"ו ע"א, וכן הך דהתמיד קודם לקטרת והקטרת קודמת לנרות כדאיתא בפסחים נ"ח ע"ב, ומכל זה לא נזכר במשנה מאומה והוא דבר תימא לפענ"ד, אבל לפי דברי הרד"ק הנ"ל יש ליישב דהנה בסוף המסכתא בפ"ז מ"ג אמרינן שחה לנסך והניף הסגן בסודרין כו' זה הוא סדר התמיד לעבודת בית אלקינו יהי רצון שיבנה במהרה בימינו אמן, ולבתר כן אמרינן במשנה ד' השיר שהיו הלויים אומרים במקדש וכו', ובספר באר שבע שם כתב דכל ימיו תמה למה לא המתין התנא מלומר זה הוא סדר התמיד וכו' עד אחר סיום המסכתא הואיל שהשיר שהיו הלויים אומרים במקדש וכו' דקא מפרש ואזיל הוא נמי מענין עבודת התמיד, יעו"ש מה שמפלפל בזה ומסיים דקושיא זו צריכה נגר ובר נגר דיפרקיני', וראיתי בחידושי החתם סופר לתמיד שתירץ דהנה לעתיד לבא יתבטלו אלו השירים כמ"ש הב"י באו"ח סי' נ"א בשם האורחות חיים דכל השירות יבטלו חוץ ממזמור

לתודה, וא"כ לעתיד לבא יהיו מזמורים אחרים, ולכן התנא שרצה לשנות זה הוא סדר התמיד כו' ^{אוצר החכמה} יהי רצון שיבנה וכו' והיינו שגם לעת"ל יהי כן, לא אמר סדר השיר מקודם דזה הא ישתנה לעת"ל, ורק אחר שסיים הסדר שיהי גם לעת"ל אז הזכיר ^{אוצר החכמה} השיר שהיו הלויים אומרים וכו' בלשון עבר דאלו השירים אמרו בביהמ"ק שהי', ולעתיד יהיו שירים אחרים, עכ"ד הנחמדים, ולפי זה שפיר לא הזכיר התמיד דבין הערבים במסכתא זו כי כל כולה מיוסדת על מה שיצדק לסיים ולומר עליו ^{אוצר החכמה} זה הוא סדר התמיד לעבודת בית אלקינו ^{אוצר החכמה} יהי רצון שיבנה וכו', והיינו שבמסכתא זו נשנה רק מה שיהי גם לעתיד לבא, וכיון שלעת"ל לא יעשו אלא עולת הבוקר ולא התמיד דבין הערבים על כן לא נזכר התמיד הזה במסכתא (ובשלמא שיר הלויים שינהג גם לעת"ל אלא שתתחלף שירתם על כן הוא מוזכר עכ"פ במשנה לבתר דקאמר זה הוא סדר התמיד וכו', שהרי גם לעת"ל יהי שיר, אבל התמיד דבה"ע שלא ינהוג כלל לעת"ל אינו נזכר במשנה כל עיקר, והא דהזכירה המשנה ברפ"ד הדין דשל בין הערבים הי' נשחט על קרן מזרחית צפונית וכו' כנ"ל, נראה הטעם לפי שדין זה ודין התמיד של שחר הנשחט על קרן צפונית מערבית וכו' הם מאותו השורש וכדאמרינן שם בגמרא (ל"א ע"ב) דשני הדינים הללו נלמדים מדכתיב שנים ליום ודרשינן כנגד היום יעו"ש, וא"כ הדין הזה שבתמיד בה"ע מיישך שייך בדין התמיד של שחר והוי כחיזוק והשלמה לדין התמיד של שחר ולכן הוא נמי נשנה במשנה), ואחר זמן ראיתי בספר מדבר קדמות מהרחיד"א ז"ל במערכת התי"ו שהביא דברי הרד"ק הנ"ל וכתב בשם

הגאון החסיד בעל מעשה רקח שלכך קרא רבינו הקדוש המסכתא תמיד (היינו בלשון יחיד ולא בלשון רבים) לרמוז על לעתיד בבית ג' שלא יש כי אם תמיד אחד יעו"ש, והרי לפי"ז ממילא ניתא מה שלא הזכיר התמיד דבין הערבים במסכתא זו וכנ"ל. (והנה השיר שהיו הלויים אומרים בבית המקדש הי' נוהג בין בתמיד של שחר ובין בתמיד של בה"ע ואף על פי כן אין אנו אומרים השיר אלא בתפלת השחר ולא בתפלת המנחה, ויעוין מזה במג"א סי' קל"ב סק"ד ובמה שהאריכו האחרונים בזה, ולפענ"ד יש לומר עוד בהקדם דברי הרד"ק הנ"ל, דהנה איתא בספר המנהיג (הלכות הלל אות מ') וז"ל, ושם נעשה לפניך וכו' ואל תתמה מאין יספיקו לנו בהמות להקריב כל הקרבנות שנחסרו מחרבן הבית עד עמוד כהן באורים ותומים, שהרי הכתוב מבשר בו כל צאן קדר יקבצו לך וגו', ובקרבנות נדבה אבל קרבנות דחובה עבר יומו בטל קרבנו עכ"ל, הרי דמפרש מה שאנו אומרים ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם וכו' היינו שלעת"ל נקריב למפרע הקרבנות שנחסרו בזמן החרבן (והא דמסיים ובקרבנות נדבה אבל קרבנות דחובה וכו' היינו שאותם הקרבנות שנקריב אז יהיו בתורת קרבן נדבה גרידא ולא בתורת חובה), וכיוצא בזה כתב בספר בני יששכר מאמרי ר"ח (מאמר ב') בשם הרמ"ע מפאנו ז"ל שלעתיד לבא נצטרך להקריב כל הקרבנות שחסרנו כל ימי גלותינו יעו"ש, והנה קיימ"ל בערכין דף י"א ע"ב דבעולת נדבה של ציבור ליכא שירה, ולפי"ז הנה קרבנות התמיד של שחר של זמן הגלות יוכלו להקריבם יחד עם התמיד של חובה שיהי אז בזמן

הגאולה בב"א, והשיר שיאמרו על הניסוך דחובה של אז יוכל לעלות נמי על הנסכים דנדבה של עולת הציבור שיביאו אז להשלים מה שלא הקרבנו בזמן החרבן, אבל תמיד של בה"ע הרי לא ינהג לעת"ל כדברי הרד"ק, ומסתמא מה שנשלים להביא לעת"ל התמיד של בה"ע שלא הקרבנוהו בזמן החרבן היינו שנקריב תמיד זה בזמן ההקרבה דיד' היינו בין הערבים, ואותו קרבן הא יהי עולת נדבה של ציבור ולא קרבן חובה וכנ"ל וממילא דלא יהי בו שירה, ולפי"ז יש לומר שמה שאנו אומרים השיר שהיו הלויים אומרים בבית המקדש אינו הזכרה גרידא על מה שהי' ובטל, אלא שאנו מזכירין דחובה עלינו להביא הקרבן גם היום ולומר עליו שירה ואנו מצפים ומחכים למלאות חובה זו לעת שיבנה ביהמ"ק בב"א והשיר יושר על הקרבן, וממילא דזה שייך דווקא גבי תמיד של שחר דקרבן זה נוכל להביא לעת"ל ולומר עליו השיר אגב התמיד של שחר של חובה שינהג אז, אבל במנחה אין לנו להזכיר השיר דעבר יומו ובטל קרבנו ולא יהי' התמיד הזה לעתיד אלא בגדר קרבן נדבה שאין אומרים עליו שירה וגם לא נוכל לומר לומר עליו השיר אגב הקרבן דחובה דתמיד דבין הערבים דהא הקרבן הזה לא יהי' נוהג לעת"ל).

ויעוין ביומא דף ס"ב ע"ב דאמרינן התם יקח שני שעירי עזים כו' שיהיו שניהן שוין וכו', אי הכי גבי תמידין נמי נימא כו' שנים שיהיו שניהן שוין וכו', ולמצוה הכי נמי דבעינן (שיהיו שניהן שוין והלא לא שנינו זאת אצל תמידין, רש"י) וכו', מוספין של שבת ודאי צריכין שיהיו שניהם שוין, וכתבו התוס' שם וז"ל, וא"ת והא

פריך לעיל אי הכי גבי תמידין נמי פירוש ואם איתא הוה לי' למיתניי' בשום דוכתא א"כ מוספין נמי אם איתא דבעינן שיהו שוין הוה לי' למיתניי', י"ל דלעיל פריך שפיר משום דכל סדר התמיד תנן לי' במסכת תמיד והתם הוה לן למיתניי' אבל כל סדר המוספין לא תנינן לי' בשום דוכתא עכ"ל, ולכאורה דברי התוס' צ"ע דכיון דהתנא דתמיד לא הזכיר כלל התמיד דבה"ע היכן הי' לו להזכיר שיהיו שני התמידין שוין למצוה, וצריך לפרש בכוונת התוס' דכיון דדין ההשוואה בין התמידין נוגע הוא להתמיד דשחר שהוא צריך להיות שוה למצוה עם התמיד דבה"ע, על כן ס"ל להתוס' דהי' לו להתנא לשנות דין זה אף אם אין הוא מזכיר לא עיקר ענין התמיד דבה"ע ולא דיניו, ומיהו אין דברי התוס' אמורים אלא לפי הגירסא דידן בגמ', אבל הרמב"ם ז"ל לא הביא הדין דמוספין של שבת צריכין שיהיו שניהם שוין (ועמד בזה הגר"י פיק ז"ל בספר אומר השכחה), ונראה שהוא גורס כמו שאיתא בפירוש הר"ח וז"ל, אבל המוספין ודאי לא כתב שני כבשים אלא ללמד שהם ב' ולא ד' וכו' יעו"ש (וכנראה דגרס בגמרא מוספין של שבת ודאי אין צריכין שיהיו שניהן שוין), ולפי"ז הא לא קשיא מעיקרא קושיית התוס' וממילא דאין אנו צריכים לתירוצם, ונוכל לפרש דהא דקאמר הש"ס אי הכי גבי תמידין נמי היינו דאם איתא הוה לי' למיתניי' בשום דוכתא (כמו שכתבו התוס' בקושייתם), ואין הכוונה למסכתא תמיד כי מסכתא זו לא נתייסדה אלא לבאר דיני התמיד דשחר שינהג נמי לעתיד לבא וכנ"ל, וממילא דלא שייך לשנות שם דין ההשוואה לתמיד דבה"ע שלא ינהג לעת"ל. וכוונת קושיית

הש"ס אינה אלא דהוה ל" למיתניי בשום דוכתא אחרינא.

(במגילה כ"ח ע"א אמרינן שאל ר"ע את רבי נחוניא הגדול כו' אם נאמר כבש למה נאמר אחד כו' א"ל אחד מיוחד שבעדרו, ובנוב"י מהדו"ת או"ח סי' קל"ט הביא קושיית הגר"י פיק ז"ל דאמאי שאל ר"ע על הקרא דפרשת פנחס ששם כתיב

אחד בלא ה"א ולא הקדים לשאול אקרא דפרשתן דכתיב ב" את הכבש האחד, והנוב"י השיב שם בחד תירוצא על דרך החידוד דבאמת קושיית ר"ע היא על הקרא דפרשת תצוה יעו"ש, ומצאתי כדבריו ברבנו בחיי פר' פנחס בפסוק את הכבש אחד שכתב מפורש דדרשת המיוחד שבעדרו היא מהקרא דפרשת תצוה יעו"ש).

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
טעם הצבי - ב (שמות) אברמוביץ, צבי יצחק בן יהודה מאיר עמוד מס': 172 הודפס ע"י אוצר החכמה